

I. I. КРАВЧЕНКО

Інна Ігорівна Кравченко, здобувач Київського університету права НАН України

**РЕАЛІЗАЦІЯ АРЕШТОВАНОГО МАЙНА ЧЕРЕЗ ЕЛЕКТРОННІ ТОРГИ
У ВИКОНАВЧОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ**

Торги є добре відомою юридичною процедурою, вони характерні для ринкової економіки та останнім часом широко застосовуються у публічно-правовій сфері для організації закупок товарів, робіт, послуг для державних та муніципальних потреб. Одним із видів торгів, широко відомим у виконавчому процесі, є торги з реалізації майна боржника. Цей вид торгів здавна використовується для задоволення вимог кредиторів, коли відповідальність боржника за зобов'язаннями встановлена судом і постає питання про звернення стягнення на його майно. Торги з реалізації майна боржника можна визначити як комплекс заходів, що проводяться організатором торгів шляхом залучення найбільшої кількості суб'єктів з метою укладення договору з особою, яка запропонувала найвищу ціну за предмет торгів¹. Одним із новітніх видів публічних торгів є електронні торги, про які й буде далі йтися у статті.

Питання звернення стягнення на майно боржника належить до компетенції Державної виконавчої служби України. Реформування Державної виконавчої служби в Україні наразі стоїть досить гостро, жваво обговорюються як невеликі нововведення, так і глобальна зміна всієї виконавчої системи. Зокрема, одним із актуальних питань є реалізація арештованого майна, оскільки в даній сфері відслідковується величезна кількість зловживань, система є абсолютно непрозорою та недоступною для широкого загалу. У цьому питанні Україна помітно відстає від європейських країн, в яких процес реалізації арештованого майна являє собою добре налагоджений механізм. Так, на електронному аукціоні угода укладається за лічені хвилини, а заява на покупку майна за юридичною силою прирівнюється до підписання договору.

Зараз в Україні процедура реалізації майна боржників залишається недосконалою та ускладненою. Цей процес часто здійснюється з порушенням вимог закону, породжуючи високий рівень корупції, значне зниження ціни майна та затягування строків реалізації, оголошення про виставлення майна на торги публікуються в невідомих (непопулярних) виданнях, а тиражі таких видань швидко знищуються. Щодо місця проведення торгів, то воно також є недоступним для широкого загалу, часто учасників просто не допускають до торгів, а останні штучно зривають. Одним із дієвих механізмів подолання та протидії корупції є запровадження електронної системи реалізації арештованого й конфіскованого майна. Система електронних торгів широко використовується у багатьох європейських країнах та має дуже позитивні наслідки. Україна вкрай потребує запровадження нової системи реалізації майна із забезпеченням прозорих правил, що дадуть змогу здійснювати продаж майна швидко та за реальною ціною. Слід забезпечити вільний доступ кожної особи через мережу Інтернет до інформації про арештоване майно, що передається на реалізацію, місце, час та суб'єкт його реалізації.

Законодавче регулювання електронних торгів в Україні наразі відсутнє, зроблено тільки перші кроки у реформуванні реалізації майна на підзаконному рівні та без широкої регламентації. З 1 травня 2014 р. наказом Міністерства юстиції України «Про проведення експерименту із запровадження порядку реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів» № 656/5 від 16 квітня 2014 р. у чотирьох регіонах України – у Києві, Дніпропетровській, Вінницькій та Львівській областях стартував пілотний проект електронних торгів арештованим майном². А з 11 березня 2015 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 2212-р систему електронних торгів за позитивними результатами експерименту поширено у цілому в Україні³.

Основною метою цього проекту є викорінення корупційних інструментів у процесі продажу арештованого майна, а також реалізація майна за найвищою вартістю. Завдяки запровадженню системи електронних торгів чиновників буде позбавлено можливості фізичного впливу на торги, їх результати чи зрив, оскільки кожен учасник торгів може на власні очі побачити бажаний лот та дуже швидко його придбати.

Отже, електронні торги проводяться за допомогою інтернет-системи «СЕТАМ» (далі – Системи). Користувачами системи є: спостерігач, учасник, організатор та орган державної виконавчої служби. Реалізацією майна займається державне підприємство «Інформюст», тому виключаються будь-які посередники – приватні компанії. Торги за такою системою проводяться за аналогом загальновідомих інтернет-сайтів OLX (Slando), eBay, де кожен охочий, маючи доступ до інтернету, має право зареєструватися й придбати майно. Тобто, кожний охочий, не виходячи з дому, може взяти в цьому участь шляхом підняття ставок в електронній системі. Електронна система працює за наступним принципом: кожна людина, яка бажає взяти участь в електронних торгах, реєструється в системі та робить початковий внесок 5 % від початкової вартості майна. Першочерговий платіж є обов'язковим, оскільки підтверджує заінтересованість у придбанні даного товару, в разі програшу на торгах початковий внесок повертається. У європейських країнах першочерговий платіж являє собою 5–20 % від стартової ціни лоту. У кожного зареєстрованого користувача є свій «особистий кабінет», доступ до якого є закритим, там зберігається власна інформація та файли користувача,

відображається інформація про активні на даний момент торги, у яких він бере участь. Інформація про хід торгів оновлюється відразу після внесення одним із учасників наступної цінової пропозиції, а також можливе розміщення попередніх заявок в Системі для відстеження появи товарів на торгах.

Після арешту майна державний виконавець зобов'язаний зареєструвати майно у реєстрі, після чого воно потрапляє в єдиний механізм, який за допомогою пошукової системи можна знайти на сайті протягом двох місяців, як того вимагає Закон. Потім потрібно зареєструватися, знайти відповідну пропозицію і за три дні до проведення відповідних торгів внести гарантійний платіж та взяти участь у них. Кожна людина має право брати участь у безлічі торгів, у будь-яких лотах. Серед варіантів боротьби з корупцією пропонується активна участь правоохоронних органів, прокуратури, суду у проведенні перевірок роботи виконавчої служби, відкриття кримінальних проваджень у разі виявлення порушень, притягнення судом порушників до кримінальної та адміністративної відповідальності. Для полегшення отримання інформації державними виконавцями про зареєстровані транспортні засоби пропонується широка співпраця із Департаментом ДАІ МВС України щодо надання такої інформації, аналогічна співпраця повинна здійснюватися і з Національною комісією з цінних паперів на фондовому ринку стосовно отримання даних щодо зареєстрованих боржниками цінних паперів.

Тепер на спеціальному сайті <http://torgi.minjust.gov.ua/> кожен може обрати товар і запропонувати свою ціну за нього, а донедавна торгівля арештованим майном була прибутковим бізнесом для певних осіб. Електронні торги майном – це абсолютно відкритий ринок, який може проконтролювати кожен через Інтернет, переглянувши хід торгів, або узяти в них участь. Публічні аукціони раніше організовували так, щоб мати змогу маніпулювати результатами. Наприклад, щоб стати на них спостерігачем, потрібно було сплатити внесок. Тіньова схема, яка роками працювала, виглядала наступним чином: майно спочатку оцінювали на 70 % дешевше, ніж воно насправді коштувало, його купували певні особи, щоб потім перепродати вже за ринковими цінами. А про задоволення інтересів боржників та стягувачів не думали взагалі. Боржник як був винен, так і залишався, ще й майно втрачав. Система ж електронних торгів максимально прозора. До мінімуму зводиться людський фактор, а саме: участь державного виконавця у цих процесах. Все, що він повинен зробити, накласти арешт на майно, – це сфотографувати його, описати і внести у базу електронної системи, після цього державний виконавець не зможе навіть внести зміни до цієї бази. Система автоматично встановлює час і дату проведення торгів, а майно в цей період перебуває у відповідного зберігача. Під кожним лотом є номер телефону, за яким можна подзвонити, щоб одержати докладнішу інформацію про лот, особисто оглянути його та прийняти рішення – все якісно й доступно.

Оформлення результатів торгів теж відбувається за спрощеною процедурою. Так, на веб-сайті Системи відображаються відомості про завершення торгів, формується за встановленою формою протокол торгів по лоту, переможець торгів друкує та підписує протокол та здійснює оплату за придбане майно, а орган державної виконавчої служби складає акт про проведені торги. Вся процедура займає до 22 днів.

За півроку з моменту запровадження електронної системи торгів відслідковуються дуже позитивні зміни – збільшилась кількість аукціонів, підвищились ціни на лоти, спрощено сам порядок реалізації майна. Грузинський експерт Хатія Шелія, яка консулює Мін'юст у питаннях реформування системи виконання судових рішень, зауважила, що електронний аукціон є дієвим механізмом в реалізації арештованого майна. За її словами, електронні торги суттєво знижують ризики корупційних проявів, це знижує тиск на боржника за рахунок зменшення його боргових зобов'язань завдяки вищій ціні продажу лоту, а також пришвидшує пошук потенційних покупців і створює здорову конкуренцію між ними⁴.

Звісно, що будь-яка система не є досконалою та не може працювати без недоліків, тим більше, якщо вона є новою та тільки починає діяти в країні. Тому також підкреслимо суттєві недоліки, над якими ще треба попрацювати для більш досконалої роботи Системи. Так, відповідно до Тимчасового порядку реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 16 березня 2014 р. № 656/5 (далі – Порядок), дано визначення поняття «арештоване майно» – рухоме або нерухоме майно боржника (крім земельних ділянок). Тобто у разі накладення арешту на земельні ділянки вони не є арештованим майном у розумінні вищевказаного Порядку і не можуть реалізовуватися через СЕТАМ, що значно зменшує кількість нерухомого майна, яке може бути передано на реалізацію. Вищезазначене значно ускладнює процедуру електронної реалізації арештованого майна та потребує узгодження законодавцем усіх законодавчих та підзаконних актів для досконалої роботи нової Системи.

З вищезазначеного пропонуємо здійснити законодавчу регламентацію сфери електронних торгів в Україні. Погоджуючись з думкою Д. Н. Рафікової⁵, при нормативному регулюванні електронних торгів у виконавчому процесі законодавцю слід звернути увагу на такі питання, як: визначення основних понять, детальна регламентація процедури проведення торгів в електронному форматі з чітким розмежуванням прав та обов'язків кожного із суб'єктів, закріплення підстав та порядку оскарження результатів електронних торгів, створення контролюючих систем для відсутності зловживань і порушень. Крім того, діючі нормативні акти не регламентують підстав визнання торгів недійсними, що призводить до величезної кількості спорів у теорії та судовій практиці. Вважаємо, що підставами для визнання торгів недійсними можуть бути наступні: порушення на етапі сповіщення про торги (форма та строки), порушення порядку прийому заявок та допуску претендентів до торгів тощо.

Загалом же можна зробити висновок, що запровадження електронної системи торгів є дуже позитивним явищем, що значно полегшує процедуру реалізації майна, виключає посередників, викорінює корупцію, збільшує доходи від продажу. До того ж, зростає сам обсяг реалізації майна та значно зменшуються витрати державного бюджету на реалізацію арештованого майна. Суспільство не стоїть на місці, постійний роз-

виток приводить до необхідності зміни також життєвих умов, котрі зачіпають сферу публічних торгів, тому законодавець повинен оперативного реагувати на прогрес та швидко «добудувати» норми права на основі новітніх теоретичних і практичних досліджень.

---

¹ Рафикова Д. Н. Перспективы развития законодательства о торгах по реализации имущества должника в рамках исполнительного производства. / Д. Н. Рафикова // Перспективы реформирования гражданского процессуального права: Сб. по материалам Международной научн.-практ. конференции (г. Саратов, 21 февраля 2015 г.). – Саратов : Изд-во ФГБОУ ВПО «Саратовская государственная юридическая академия», 2015. – 358 с.

² Про проведення експерименту із запровадження порядку реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів : наказ Міністерства юстиції України від 1 квітня 2014 р. № 656/5.

³ Деякі питання реалізації арештованого майна шляхом проведення електронних торгів : розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 березня 2015 р. № 212-р.

⁴ У Мін'юсті представили результати роботи СЕТАМ за півроку. – 24 лютого 2015 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/news/46810>

⁵ Рафикова Д. Н. Вказана праця. – 358 с.

Резюме

Кравченко І. І. Реалізація арештованого майна через електронні торги у виконавчому процесі України.

У статті висвітлюються питання реалізації арештованого майна через нову систему електронних торгів. Автор розглядає питання побудови електронної системи, її складові, процедуру реалізації майна, аналізує позитивні та негативні моменти запровадження нової системи електронних торгів. Аналізується досвід країн, в яких вже працює аналогічна система та наводяться перші позитивні наслідки роботи нової електронної системи торгів в Україні.

Ключові слова: виконавче провадження, реалізація арештованого майна, електронні торги.

Резюме

Кравченко І. І. Реализация арестованного имущества через электронные торги в исполнительном процессе Украины.

В статье освещаются вопросы реализации арестованного имущества через новую систему электронных торгов. Автор рассматривает вопросы построения электронной системы, ее составляющие, процедуру реализации имущества, анализирует положительные и отрицательные моменты введения новой системы электронных торгов. Анализируется опыт стран, в которых уже работает аналогичная система, приводятся первые положительные результаты работы новой электронной системы торгов в Украине.

Ключевые слова: исполнительное производство, реализация арестованного имущества, электронные торги.

Summary

Кравченко І. Realization of the arrested property through the electronic trading in the enforcement process in Ukraine.

The article deals with the realization of the arrested property through a new electronic trading system. The author analyzes the construction of an electronic system, its components, the procedure of selling the property, analyzes the positive and negative aspects of introducing the new electronic trading system. Provided the analysis of the positive experience of countries that already operates the similar system and the first positive results of the new electronic trading system in Ukraine.

Key words: enforcement, realization of the arrested property, electronic trading.

УДК 347.92

О. М. КУЗНЕЦЬ

Олександр Миколайович Кузнець, здобувач Київського університету права НАН України

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ СТОРОНАМИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ, ЇХ ПРЕДСТАВНИКАМИ ТА ДЕРЖАВНИМ ВИКОНАВЦЕМ

Проблемам виконавчого провадження присвячували свої роботи як українські^{1,2,3,4}, так вчені інших країн, зокрема російські^{5,6,7,8}. Але останнім часом науковці звертаються до дослідження теми зловживання правами у різних юрисдикційних процесях. Так, Д. Х. Валеев у своїй докторській дисертації вказував: «Неприпустимість зловживання правом у виконавчому провадженні забезпечується межами здійснення цивільних прав і реалізації прав громадян і організацій. При більш детальному розгляді законодавство про виконавче провадження дозволяє виділити: 1) організаційні межі реалізації прав громадян і організацій у виконавчому провадженні; 2) просторові межі реалізації прав громадян і організацій у виконавчому провадженні; 3) часові межі реалізації прав громадян і організацій у виконавчому провадженні. Зазначені межі одночасно є процесуальними гаран-